

CULTUURHISTORISCHE NOTITIE uitbreiding Ambachtsschool Haagweg 4 Leiden

I PASPOORTGEGEVENS

<i>Plaats</i>	Leiden
<i>Straat/huisnummer</i>	Haagweg 4D 2-18, 4E 3-17, 4F 5-15, 4G 3-13 en 4H 1-9
<i>Postcode</i>	2311 AA
<i>Kadastrale aanduiding</i>	LDN 01_ 8980 (deels)
<i>Datering object</i>	1939-1941
<i>Architect/ontwerper</i>	B. Buurman (1883-1951)
<i>Opdrachtgever</i>	Vereniging de Praktische Ambachtsschool
<i>Uitvoerder</i>	A. Buur Alkmaar
<i>Objectnaam</i>	Uitbreiding Ambachtsschool
<i>Oorspronkelijke functie</i>	Uitbreiding Ambachtsschool
<i>Voormalige functie</i>	Uitbreiding Ambachtsschool
<i>Huidige functie</i>	Atelierversamelgebouw
<i>Typologie gebouw</i>	Schoolgebouw
<i>Bouwstijl</i>	Overgangsstijl van Functionalisme naar Traditionalisme
<i>Pasfoto</i>	
<i>Opsteller(s) omschrijving</i>	Maarten de Graad
<i>Datum</i>	18-3-2015

II HERKENNINGSGEGEVENS:

<i>Situering</i>	Geschakelde bouw
<i>Bouwdelen</i>	De bouwmassa bestaat uit een uitbreiding voor de uit 1892 stammende Ambachtsschool met eerdere uitbreiding uit 1923. Het hoofdgebouw en de directeurswoning aan de Haagweg zijn al beschermd als gemeentelijke monument (nr.1489)
<i>Hoofdvorm bouwdelen</i>	Een vrijwel L-vormig bakstenen gebouw van drie bouwlagen met kap. Het smalle deel met de entree bevindt

	<p>zich aan de Haagweg. De kap is hier parallel aan de straat. Hier bevindt zich ook het centrale trappenhuis met een glas in loodraam. Het grootste gedeelte van het bouwvolume staat haaks op de rest van het complex, parallel aan de spoorlijn richting Alphen aan den Rijn. Dit gedeelte springt ten opzichte van het voorgebouw iets terug. Aan het eind van deze bouwmassa bevindt zich een haaks staand gedeelte met ondermeer een trappenhuis.</p> <p>Het gebouw is opgetrokken uit een betonnen constructie bekleed met bruine en gele baksteen. De bruine baksteen is verwerkt in de onderste plint van drie meter hoog. Daarboven bevindt zich de gele baksteen. De vensteropeningen zijn voorzien van kunststof- en aluminium raamprofielen. Boven de ramen en de muurdammen bevindt zich op elke bouwlaag een doorlopende betonnen latei.</p> <p>Aan de voorzijde aan de Haagweg heeft de gevel inclusief het trappenhuis twee vensterassen.</p> <p>Aan de lange zijde van het gebouw aan de spoorzijde bevinden zich 10 vensterassen. De gevel aan het binnenterrein, aan de kant van de Rijn en Schiekade, heeft zeven vensterassen.</p>
--	--

III SPECIFIEKE BIJZONDERE ONDERDELEN

<p><i>Exterieur</i></p>	<p>Aan de Haagweg bevindt zich de entree van het gebouw. Deze entree bestaat uit dubbele houten deuren met siersmeedwerk. De deuren zijn geflankeerd door natuurstenen platen. Boven deze entree springt een deel van gevel naar voren. Dit deel is voorzien van siermetselwerk. Oorspronkelijk was hier de naam "Ambachtsschool" aangebracht.</p> <p>Boven de hoofdentree bevinden zich in een vliesgevel twee glas-in-loodramen, beide aangeboden door oud-leerlingen. Het onderste raam was in 1948 aangeboden ter gelegenheid van het 65-jarig bestaan van de Ambachtsschool. Behalve de verwijzingen naar ambachten zijn ook de wapenschilden van de Leiden en de omliggende gemeenten aanwezig. Voor het 75-jarig bestaan van de school werd in 1958 het bovenste raam geschonken. Het metselwerk gaat aansluitend de vliesgevel gaat door</p>
-------------------------	--

	<p>boven de dakgoot, waardoor een klein balkon ontstaat. Hier bevindt zich ook een vlaggenmasthouder.</p> <p>De vensters op de begane grond verschillen van de vensters op de verdiepingen. In het bouwdeel parallel aan de straat zijn de ramen smaller en lager. De raamverdeling is ook afwijkend door het toepassen van verdeling met staande stroken. Hierdoor wordt het ritme van vensterassen onderbroken. Boven deze ramen is een blinde strook metselwerk. Hierachter bevindt zich een magazijn. Vanwege de begane grond hoogte van vijf meter is deze indeling mogelijk.</p> <p>Op de begane grond betreft het in het gedeelte parallel aan het spoor ramen die verschillen in hoogte en vlakverdeling. Deze hogere ramen hebben een verdeling met vierkante ruiten. Bovendien zijn de even vensterassen voorzien van dubbele deuren met dezelfde ruitverdeling. De breedte is gelijk.</p> <p>De ramen op de eerste en tweede etage hebben een verdeling met smalle boven-, onder- en zijramen en een groot middenraam.</p> <p>In het dakvlak voorzien van zwarte holle dakpannen zijn ook ramen aangebracht. In het gedeelte parallel aan de Haagweg betreft het kleine daklichten, zowel aan de voor als achterzijde. Het lange bouwdeel heeft een doorlopende lichtstraat in het rechter dakvlak en een doorlopende dakkapel in het linker dakvlak.</p> <p>Aan de kopse kanten van de zolderverdiepingen bevinden zich ronde vensters in de geveltoppen. Het grootste venster bevindt zich in het voorste gedeelte en is ingevuld met een ventilatierooster. De overige twee zijn kleiner en voorzien van een roedeverdeling.</p>
<p><i>Interieur</i></p>	<p>Gemarmerde tegels in de hal, het trappenhuis en in de gangen. De lambrisering in de hal en het trappenhuis bestaat uit tegels. Deze tegellambrisering wordt voortgezet in de gangen. Het trappenhuis heeft kunststenen treden en stootborden en stalen balustrades.</p> <p>De gangen in de uitbreiding verschillen iets van elkaar. Op de begane grond betreft het een middengang met aan</p>

	<p>weezijden ateliers. Op de eerste en tweede verdieping en op de zolder bevinden de ateliers zich rechts van de gang. Het hoofdtrappenhuis van de uitbreiding bevindt zich in het voorste gedeelte van het gebouw bij de entree. Aan het einde van de gang langs de ateliers bevindt zich een kleiner (nood)trappenhuis.</p> <p>Gezien het repeterende karakter van ingebouwde ateliers zijn enkele representatieve ruimtes bezocht.</p>
--	---

IV HISTORISCHE CONTEXT

Cultuurhistorische waarden Ambachtsschool Leiden

Ontwikkelingsgeschiedenis en aantal gebouwde Ambachtsscholen algemeen

Aantal gebouwde Ambachtsscholen 1890-1913

Van alle ongeveer 50 gebouwde Ambachtsscholen in Nederland in de periode 1890-1913 zijn er 17 overgebleven. Van deze resterende scholen zijn acht (gedeeltelijk) beschermd als monument. Het betreft drie rijksmonumenten en vijf gemeentelijke monumenten. De andere scholen hebben voor zover bekend geen beschermd status. Drie hiervan hebben stevige verbouwingen ondergaan waardoor deze veel minder of niet meer herkenbaar zijn als school gebouwd in de genoemde periode.

Ontwikkeling Ambachtsscholen

Kenmerkend voor de ontwikkeling van Ambachtsscholen is het regelmatig uitbreiden van de schoolcomplexen om het groeiend aantal leerlingen te kunnen huisvesten. Over het algemeen breidden de meeste ambachtsscholen om de 10 tot 20 jaar uit. In de periode 1890 tot 1913 werden 15 Ambachtsscholen uitgebreid. Het merendeel van deze scholen is gesloopt. Van de Ambachtsschool in Breda resteert na de sloop in 1979 alleen de tot appartementen verbouwde uitbreiding uit 1934, met het voor die tijd kenmerkende platte dak. Ook de Ambachtsschool in Jubbega kreeg in 1938 een kleinschalige uitbreiding. Deze kleine Ambachtsschool verloor in de jaren zestig zijn functie. Momenteel is het gemeentelijk monument in gebruik als autowerkplaats. Zowel het interieur als het exterieur hebben daarvoor wijzigingen ondergaan.

Bij de uitbreidingen van de Ambachtsschool in Sittard (gebouwd in 1918, uitbreiding in 1933) werd de bestaande vormtaal en materiaalgebruik van het oorspronkelijke gebouw overgenomen. Hierdoor is in het exterieur van deze uitbreiding de bouwfasering van het complex alleen zichtbaar door afwijkende raamvormen.

Het overgrote deel van de Ambachtsscholen werd echter in de jaren vijftig sterk uitgebreid. Omstreeks 1960 werden de meeste oude locaties verruild voor moderne nieuwbouw.

Sommige scholen bleven langer op hun oude locatie en breidden uit in de jaren 60 en 70.

De meeste Ambachtsscholen werden in de jaren 70 en 80 gesloopt.

De enige resterende, goed herkenbare Ambachtsschool met een jaren vijftig uitbreiding staat in Heerenveen (1909). Deze is na gedeeltelijke sloop als geheel beschermd als gemeentelijk monument, inclusief de jaren vijftig uitbreiding. In Arnhem (1895) staat nog de Ambachtsschool, waarvan het hoofdgebouw met een jaren vijftig verbouwing, een status heeft als gemeentelijk monument. De latere uitbreidingen (1967-69, jaren 70 en jaren 80) worden binnenkort gesloopt.

Ook de Ambachtsschool in Leiden kende een sterke groei door de jaren heen (zie tabel 1). Bij de in gebruikname van de school in 1892 was er ruimte voor 160 leerlingen. Dit aantal

leerlingen werd in 1912 gehaald. De ruimtenood nam steeds grotere vormen aan. Pas in 1923 kwam de noodzakelijke uitbreiding gereed. In 1931 werd aan de overkant van de Haagweg een vijf lokalen tellend eenlaags gebouw in gebruik genomen. Op termijn bood dit onvoldoende soelaas.

In 1941 werd de derde uitbreiding in gebruik genomen. Voor deze uitbreiding werd een bestaande uitbreiding gesloopt. Na de ingebruikname van deze uitbreiding volgde in 1959 de vierde uitbreiding door de bouw van een metsellokaal.

Dit metsellokaal is bij de verbouwing van 2009 vervangen door nieuwbouw.

Tabel 1 Groei leerlingen aantal Ambachtsschool Leiden 1892-1958

	1892	1912	1922	1930	1937	1958
Aantal leerlingen	101	160	233	315	512	742

De plaats van de Ambachtsschool in de regio

In de regio Zuid-Holland zijn in de periode 1890-1913 voor zover bekend 7 Ambachtsscholen gebouwd. Hiervan bestaan, naast Leiden, nog drie scholen.

De Ambachtsschool in Rotterdam, tussen de Tamboerstraat en de Boezemstraat, bevond zich tot de recente herbestemming nog in vrij complete staat met uitbreidingen uit 1934 en mogelijk van later datum. In het kader van de herontwikkeling van dit complex zijn de eenlaags werkplaatsen en enkele andere gebouwdelen gesloopt. Hierdoor is het gelaagde complex feitelijk weer teruggebracht tot de oorspronkelijke bouwmassa.

Ook de eerste Ambachtsschool in Den Haag, aan de Nieuwe Haven, is door de verbouwing tot woningen aangetast. De dwarsvleugels zijn hierbij gesloopt voor nieuwbouwwoningen.

De Ambachtsschool in Middelharnis kende tot de jaren vijftig ook een duidelijke bouwfaserings met een hoofdgebouw uit 1903 en een uitbreiding uit 1934. In de jaren vijftig is het complex verbouwd en uitgebreid in de destijds gangbare bouwstijl, waarbij de oorspronkelijke gevels ook zijn aangepast. De Ambachtsscholen in Delft, Schiedam en Gorkum zijn gesloopt.

Hiermee is de Ambachtsschool in Leiden met de vrij gave uitbreiding uit 1939-41 zowel landelijk als regionaal een zeer zeldzaam, zo niet uniek bewaard gebleven voorbeeld van een gegroeid schoolcomplex.

Bouwhistorische waarde uitbreiding Ambachtsschool Leiden

Het uitbreidingsgedeelte aan de Ambachtsschool uit 1939-41 in Leiden heeft met zijn duidelijk afwijkende vormgeving ten opzichte van de oudere bouwmassa een hoge bouwhistorische waarde. Verder heeft de uitbreiding in combinatie met het oudere reeds beschermde gedeelte zowel op regionaal- als landelijk niveau een hoge zeldzaamheidswaarde.

Architectonische waarde Uitbreiding 1939-41

Exterieur

Algemeen

De vormgeving van de uitbreiding met drie bouwlagen, een kap, doorlopende betonnen lateien en oorspronkelijk stalen ramen volgt de gangbare opvattingen omtrent het ontwerpen van nieuwe ambachtsscholen. Zowel tijdens de eerste bouw golf uit de jaren 30 (1930-1935) als tijdens de tweede (1938-1940), werden scholen met platte daken en scholen met kappen ontworpen. Dit gold ook voor de uitbreidingsgolf die in dezelfde twee pieken viel. Landelijk gezien werden de meeste scholen ontworpen met drie bouwlagen. Het betrof hier veelal scholen met een grote regiofunctie. In steden met een minder sterke regiofunctie hadden de schoolgebouwen veelal twee bouwlagen.

De uitbreiding van de Ambachtsschool in Leiden heeft door het toepassen van de kenmerkende elementen uit de bouw van ambachtsscholen een hoge architectonische waarde.

Aanpassing autowerkplaats

Bij de laatste verbouwing in 2009 is de indeling bij de voormalige autowerkplaats gewijzigd door het verplaatsen van deuren. Voor de verbouwing bevonden zich twee grote garagedeuren naast elkaar in de brede tweede en derde vensteras. Tot 1984 waren het er nog vijf. In de huidige situatie bevinden de deuren zich in de even vensterassen van het praktijkgedeelte.

In de zijgevel van het voorste gedeelte van het complex bevond zich tot de verbouwing in 2009 ook een later geplaatste werkplaatsdeur. Tijdens de verbouwing van 2009 is deze door een smaller klein raam vervangen. De resterende ruimte is met nieuw metselwerk dichtgezet.

Kozijnen

De meest opvallende wijziging in het exterieur aan de straatgevels is het vervangen van de oorspronkelijke stalen kozijnen. In de jaren 80 zijn de stalen ramen op de eerste en tweede verdieping vervangen door kunststof kozijnen met een vergelijkbare indeling. De oorspronkelijke stalen vensters op de begane grond en in de gevel aan het binnenterrein zijn in 2009 vervangen door aluminium exemplaren. Ook hier is de indeling in grote lijnen gelijk gebleven.

De keuze voor smalle stalen kozijnen met een groot middenraam en smalle boven-, zij- en onderramen verraadt een invloed van het toen steeds populairder wordende Traditionalisme. Tijdens de twee bouwgolven in de jaren dertig, van 1930 tot 1935 en van 1938-1940, werden vrijwel uitsluitend stalen vensters met veel ruiten in verschillende varianten toegepast. Het toepassen van deze raamvorm met het grote middenraam is dan ook vrij zeldzaam voor de bouw van ambachtsscholen. Door de voor die tijd gangbare brede raamopeningen in de tweede tot met de zesde vensteras zijn vanwege de maatvoering twee gekoppelde kozijnen toegepast.

Interieur

Ruimtelijke indeling

Bij de oplevering in 1941 bestond het gebouw uit grote lokalen. De fietskelder was bereikbaar door een deuropening aan de spoorzijde.

Op de begane grond in het voorste gedeelte zaten verschillende dienstruimten. In het achterste gedeelte lag rechts van de gang de grote autowerkplaats. Links bevonden zich de houtbewerkingslokalen met een parketvloer. Deze praktijklokalen waren voorzien van entresols voor het opbergen van materiaal.

De eerste verdieping was voorzien van drie tekenzalen van drie vensters breed. In de voorbouw bevond de eerste tekenzaal rechts van de hal. In het achterste gedeelte bevonden zich rechts van gang nog twee tekenzalen. Aan het eind van de gang bevond zich tegenover het laatste tekenlokaal een theorielokaal van twee vensters breed. De bergingen van deze lokalen bevonden zich tussen de lokalen. De twee bergingen van het eerste en tweede lokaal bevonden zich rechts van de gang. De bergingen van de derde tekenzaal en het theorielokaal bevonden zich aan het eind van de gang. De indeling op tweede verdieping komt in grote lijnen overeen met de eerste verdieping. De bergingen tussen de eerste en tweede tekenzaal zijn kleiner vanwege het trappenhuis naar de zolder. De plaatsing van bergingen tussen de lokalen en aan het eind van de gangen was een vaker toegepaste methode in het ontwerp van ambachtsscholen.

De zolder bestond uit een grote schilderwerkplaats met een kleine lak- en spuitruimte. In de dwarskappen voor en achter, bevonden zich berguimtes. Door de grootte van werkplaatsen en tekenzalen waren hier weinig deuren. In het achterste gedeelte bevonden zich hierdoor tussen de deurportalen van de lokalen een aantal smalle stalen gangramen.

In de loop der tijd is de indeling wel gewijzigd. De grote lokalen zijn onderverdeeld in kleinere eenheden. Op de begane grond waren de minste wijzigingen. Op de eerste verdieping waren de tekenzalen in het achterste gedeelte verdeeld in drie ruimtes van twee vensters breed. Op de tweede verdieping was het de eerste tekenzaal in achterste gedeelte opgedeeld in drie ruimtes van een venster breed. Hier zijn ook extra deuropeningen gemaakt. De tekenzaal in de hoek was ongewijzigd.

Tijdens de renovatie is de ontstane situatie in grote lijnen gehandhaafd. In de kelder zijn nieuwe ateliers ingebouwd. Op de verdiepingen is de bestaande indeling veelal ongewijzigd.

Hoewel door de genoemde ingrepen de herkenbaarheid en beleefbaarheid van de grote lokalen wel is vermindert, is het karakter van het gebouw niet wezenlijk aangetast. Het betreft immers nog steeds werkplaatsen, die worden ontsloten door een gang.

Een beperkt aantal stalen puien is tijdens de renovatie verplaatst in de vleugel. De bergingen aan het einde van de gang zijn voor het plaatsen van het nieuwe in pandige noodtrappenhuis gesloopt. De noodtrap tegen de achtergevel van dit bouwdeel is toen verdwenen.

De indeling van het eerste houtbewerkingslokaal (ruimte 4E 3-5) op de begane grond en de tekenzalen op de eerste en tweede verdieping (ruimtes 4F 13-16 en 4G 11-13), in de voorbouw, is vrijwel ongewijzigd gebleven. Dit geldt ook voor het theorielokaal op de eerste verdieping (ruimte 4F 5-6)

Interieurelementen

De in de uitbreiding toegepaste materialen voor de vloeren en lambriseringen wijkt af van de destijds gangbare standaard. In de jaren 30 werden in Ambachtsscholen met name dubbelhardgebakken granito tegels toegepast. De in de uitbreiding gebruikte gemarmerde tegels worden pas in de jaren 50 vaak toegepast in woningen en ambachtsscholen. Tegellambriseringen werden in de jaren 30 eigenlijk alleen gebruikt in trappenhuisen en hallen. De lambrisering in gangen bestond meestal uit baksteen of een geschilderde lambrisering. Het toepassen van tegels was niet gangbaar. Met de huidige kennis lijkt dit dan ook een zeldzame toepassing van tegels.

In de gangen op de eerste en tweede verdieping zijn de oorspronkelijke zwarte natuurstenen vensterbanken nog aanwezig. In de dienstruimtes op de begane grond (ruimte 4E 17) en het theorielokaal op de eerste verdieping (ruimte 4F 5-6) zijn ook nog zwarte natuurstenen vensterbanken aanwezig.

In alle tekenzalen en theorielokalen bevonden zich bergings- en ladenkasten. In de lokalen in de achterbouw stonden deze tegen de gangmuur. Voor ambachtsscholen na 1945 is dit een veelgebruikte manier van plaatsen. De meeste kasten zijn gehandhaafd. Op plekken voor nieuwe deuropeningen zijn deze ladenkasten aangepast, verplaatst of verwijderd. De eerder genoemde invloed van traditionalisme komt terug in het tegelgebruik en de plaatsing van de ladenkasten tegen de gangmuur.

Plaats in het oeuvre van architect Buurman

Het ontwerp van de uitbreiding past goed in de ontwikkeling van het oeuvre van architect Buurman, dat in de jaren 30 steeds meer verschoof naar het ontwerpen van utilitaire gebouwen zoals de uitbreiding van de Meelfabriek de Sleutels aan de Oosterkerkstraat in 1937 en de textielfabriek van Clos en Leembrugge aan de 2e Binnenvestgracht, gebouwd tussen 1939 en 1947.

Architectonische waarde

De architectonische waarde van de uitbreiding is hoog door de voor die tijd kenmerkende opbouw met drie bouwlagen en een kap, de oorspronkelijk stalen kozijnen met een groot middenraam en zijraampjes, de herkenbaarheid als uitbreiding.

Het materiaalgebruik voor het interieur heeft ook hoge architectonische waarde. Het betreft de toegepaste materialen in de hal, het trappenhuis en de gangen. Het toepassen van een tegellambrisering in de gangen is vrij zeldzaam. De ladenkasten hebben door de plaatsing tegen de gangmuur een hoge cultuurhistorische waarde vanwege de vroege toepassing van deze opzet. Het plaatsen van bergingen tussen twee lokalen is eveneens een belangrijk kenmerk van de opzet van ambachtsscholen.

Ook is de uitbreiding een goed voorbeeld in de ontwikkeling van architect Buurman richting het ontwerpen van utilitaire gebouwen.

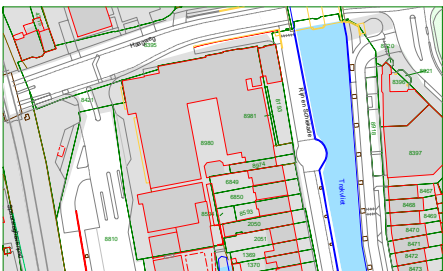
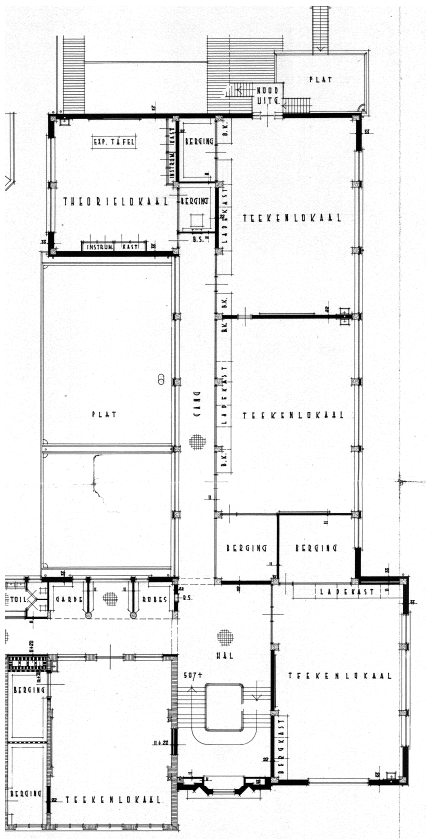
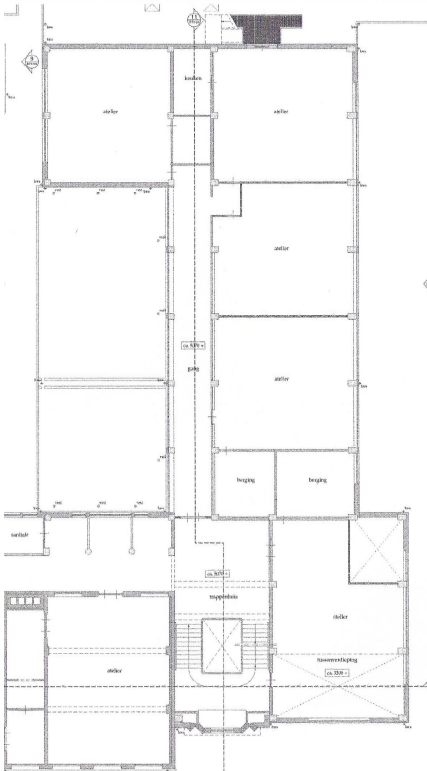
Stedenbouwkundige waarde

De stedenbouwkundige waarde van de uitbreiding is hoog vanwege de vrije ligging langs het spoor en het water. Voor het verkeer dat vanaf het zuidelijke gedeelte van de Haagweg komt is het een belangrijk herkenningspunt in de omgeving.

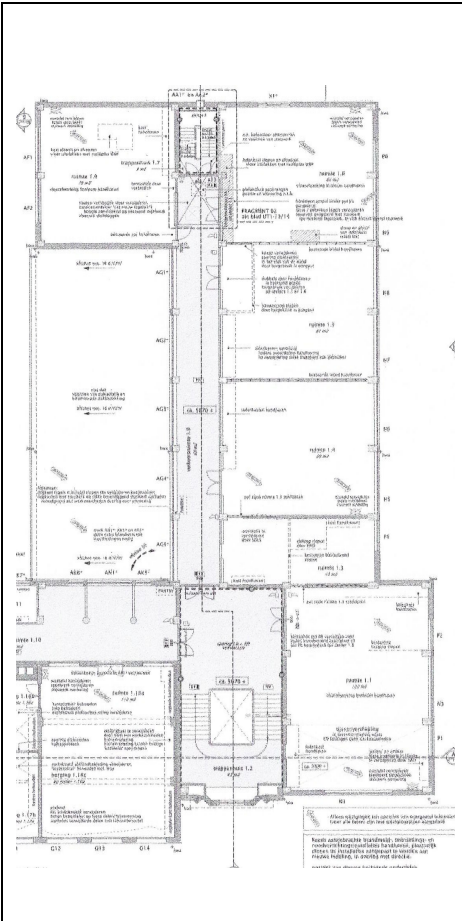
Conclusie

De uitbreiding van de Ambachtsschool aan de Haagweg verdient, gezien de hoge mate van zeldzaamheid, zowel regionaal als landelijk, de typische verschijningsvorm, de verschillende interieurelementen, de stedenbouwkundige ligging en de plek in het oeuvre van architect Buurman, aanwijzing als beschermd gemeentelijk monument. Deze uitbreiding is onlosmakelijk verbonden met de reeds als monument aangewezen oudere gebouwdelen en vormt hier een kenmerkend onderdeel van.

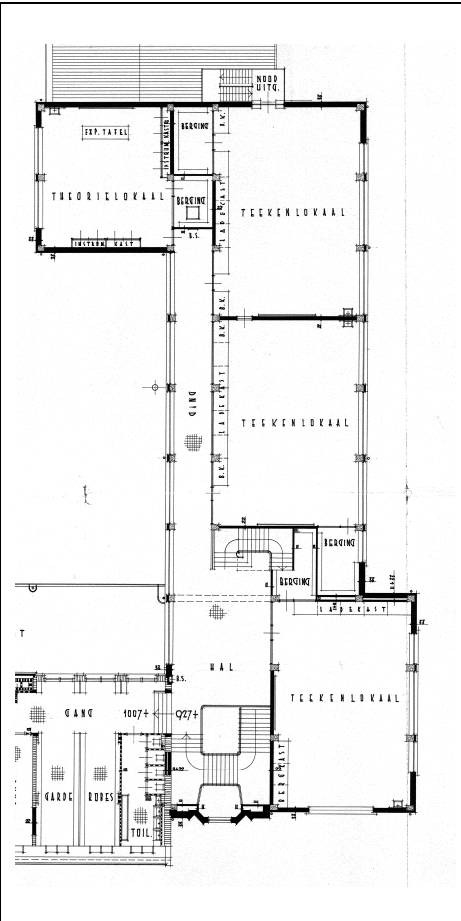
V BEELDDOCUMENTATIE

		
Afb. 1 Situering Ambachtsschool in Leiden.	Afb. 2 Eerste verdieping in 1941	Afb. 3 Eerste verdieping voor verbouwing

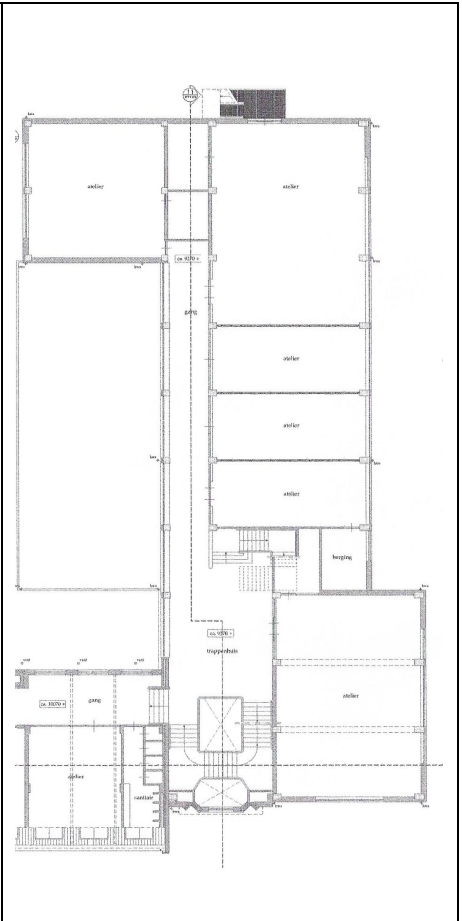

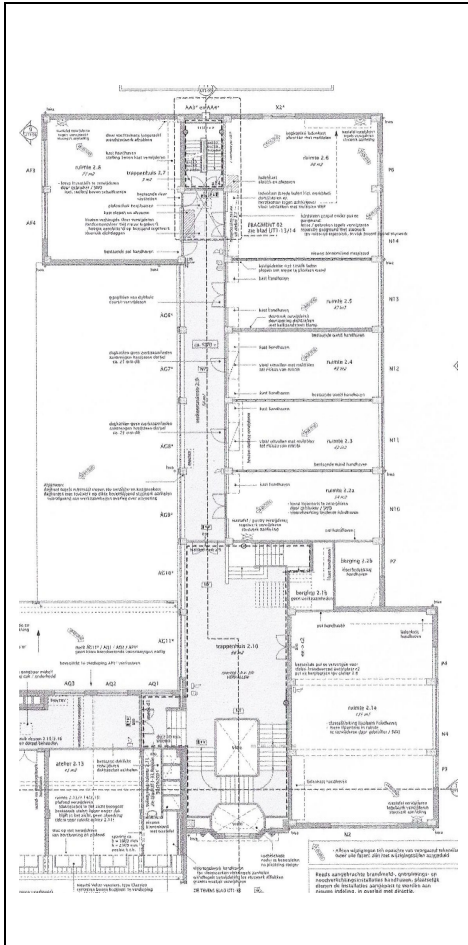
Afb. 4 Eerste verdieping na verbouwing

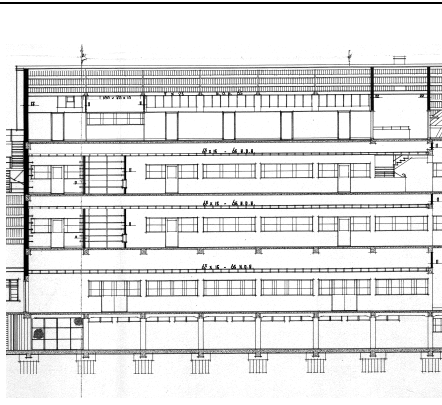
Afb.5 Tweede verdieping in 1941

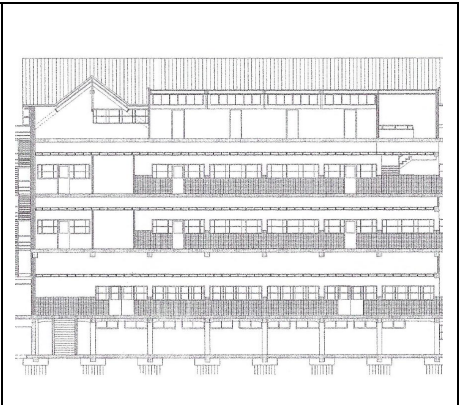
Afb. 6 Tweede verdieping voor verbouwing

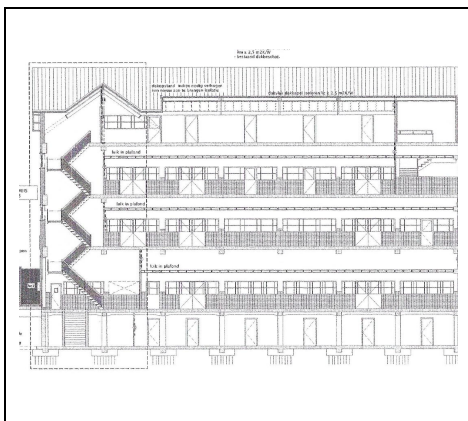
Afb. 7 Tweede verdieping na verbouwing

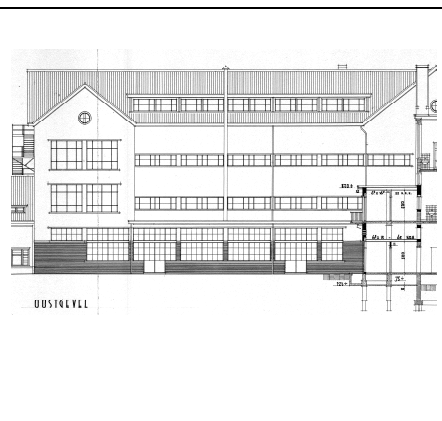
Afb. 8 Aanzicht gang in 1941

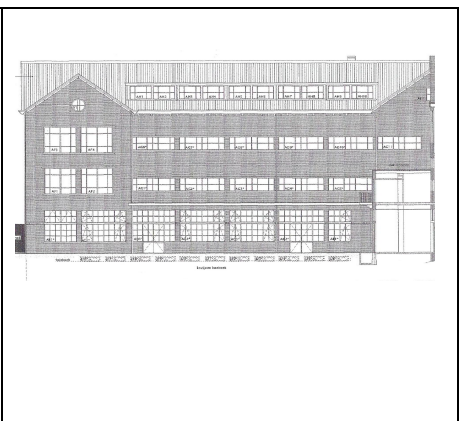
Afb. 9 Aanzicht gang voor verbouwing

Afb. 10 Aanzicht gang na verbouwing

Afb. 11 Gevel binnenplein in 1941

Afb. 12 Gevel binnenplein na verbouwing

Afb. 13 Autowerkplaats in gebruik met entresol op de achtergrond

Afb. 14 Tekenzaal in voorgebouw in gebruik als toonzaal in 1958

Afb. 15 Tekenzaal in voorgebouw in gebruik als toonzaal in 1958

Afb. 16 Tekenzaal achtergebouw als toonzaal in 1958

Afb. 17 Oorspronkelijke situatie achterste tekenzaal

Afb. 18 Oorspronkelijke situatie achterste tekenzaal

Afb. 19 Oorspronkelijke situatie achterste tekenzaal

Afb. 20 Hal begane grond met rechts de vm. autowerkplaats

Afb. 21 Situatie gebouw in 1983

Afb. 22 Detail met de oorspronkelijke ramen

Afb. 23 Hal begane grond met rechts de vm. autowerkplaats

Afb. 24 vm. autowerkplaats in 1993

Afb. 25 zolderverdieping

Afb. 26 zolderverdieping

Afb. 27 Overzicht voorgebouw

Afb. 28 Voorgevel Haagweg

Afb. 29 Entree Haagweg

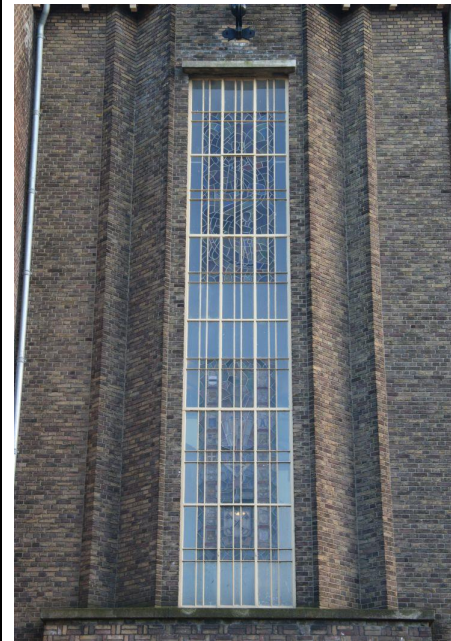
Afb. 30 Siersmeedwerk in voordeur

Afb. 31 Overzicht entreepartij

Afb. 32 Overzicht buitenkant trappenhuis

Afb. 33 Detail vliesgevel met glas-in-lood ramen

Afb. 34 Detail balkon en vlaggenmasthouder

Afb. 35 Zijgevel voorgebouw aan spookant

Afb. 36 Detail zijgevel voorgebouw

Afb. 37 Voorgevel achtergebouw

Afb. 38 Overzicht achtergebouw

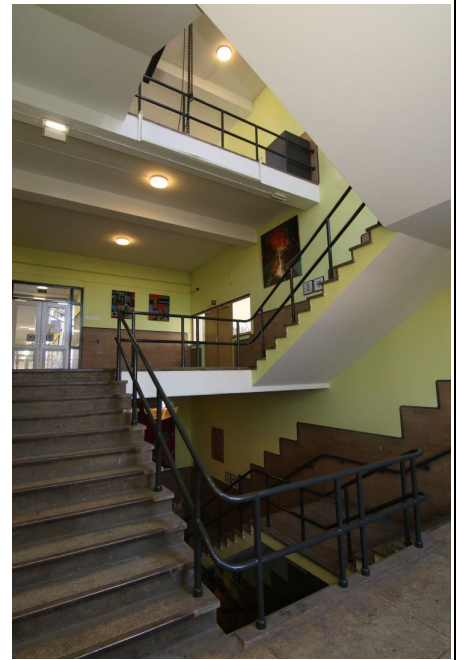
Afb. 39 Detail voorgevel met verplaatste dubbele deuren

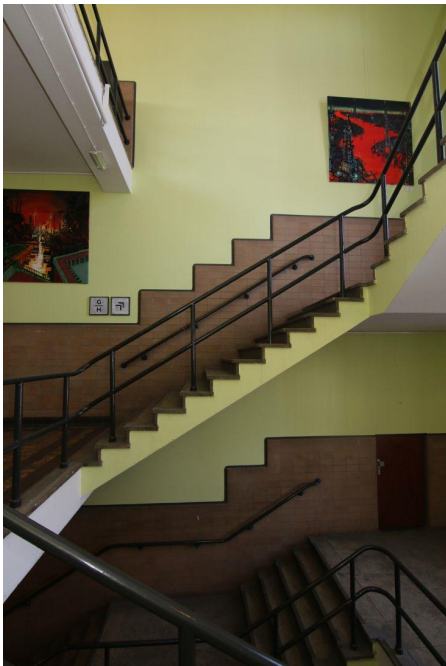
Afb. 40 Detail vm. autowerkplaats
begane grond

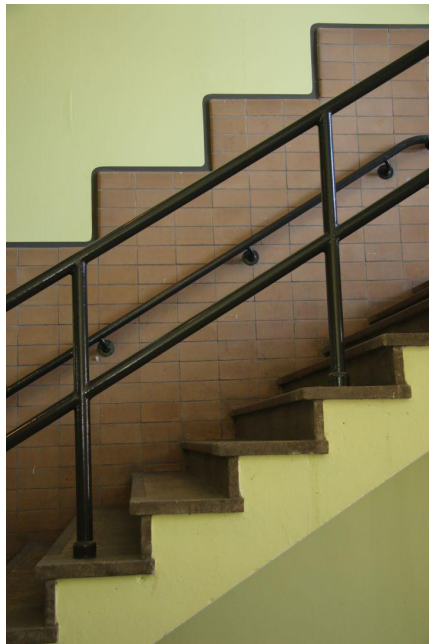
Afb. 41 Kunststofkozijnen op de 1ste en
2de verdieping

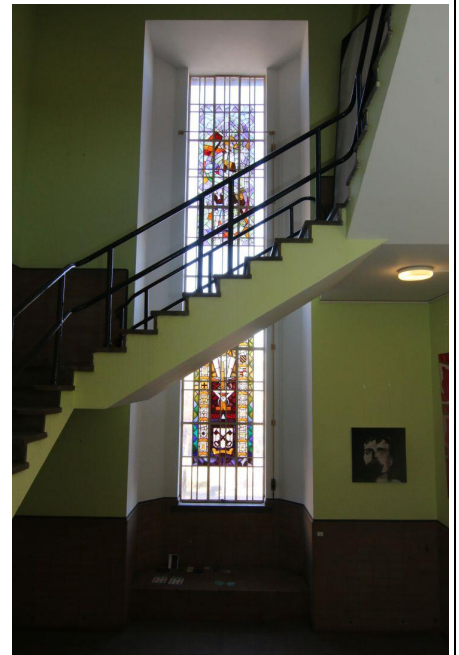
Afb. 42 Overzicht hal en trappenhuis

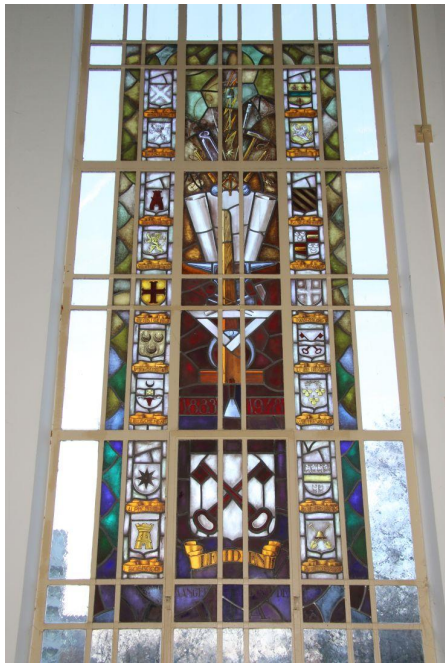
Afb. 43 Overzicht trappenhuis

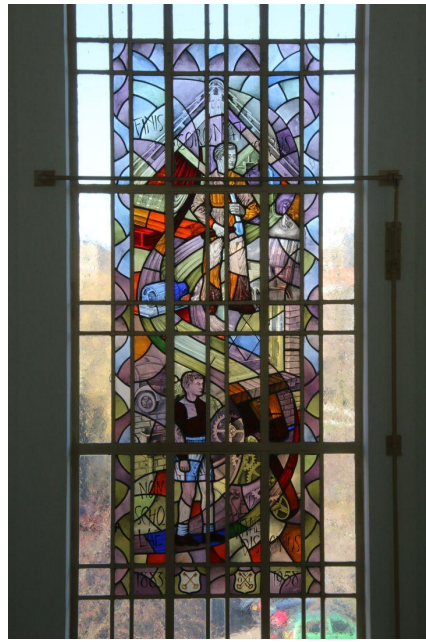
Afb. 44 Detail trappenhuis

Afb. 45 Overzicht trappenhuis met
glas-in-loodraam

Afb. 46 Glas-in-loodraam uit 1948

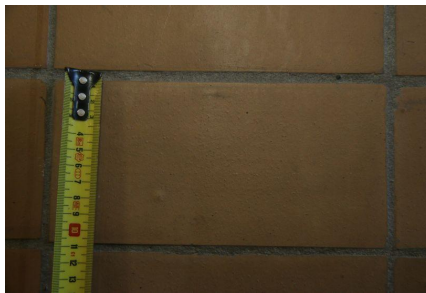
Afb. 47 Glas-in-loodraam uit 1958

Afb. 48 Overzicht gebruikte materialen in de hal en het trappenhuis

Afb. 49 Tegels in de hal

Afb. 50 Tegel lambrisering

Afb. 51 Kunststeen in bordes

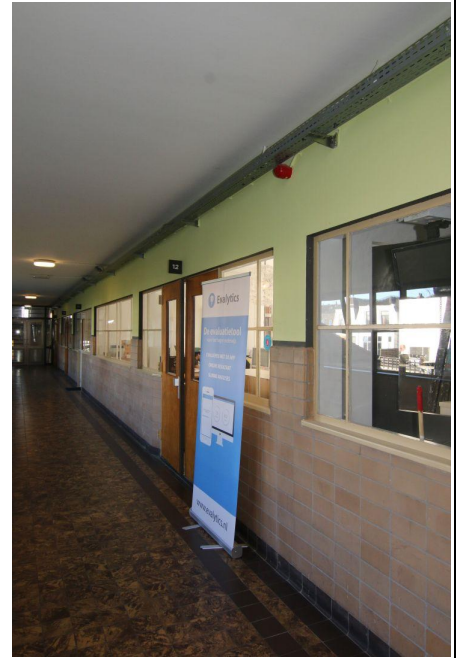

Afb. 52 Overzicht gang 1ste verdieping

Afb. 53 Overzicht vernieuwde gangramen in buitengevel 1ste verdieping

Afb. 54 Overzicht gangmuur met stalen gangraam en houten deuren.

Afb. 55 Houten dubbele deur naar vm. tekenzaal

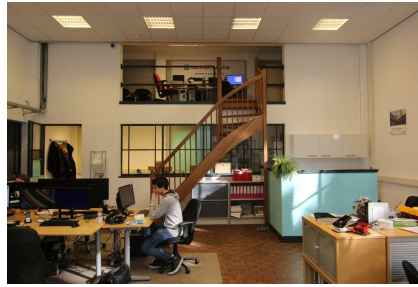
Afb. 56 Enkele deur in bestaand stalen gangraam

Afb. 57 Overzicht vm. houtbewerkingslokaal begane grond achtergebouw

Afb. 58 Overzicht vm.
houtbewerkingslokaal begane grond
achtergebouw

Afb. 59 Berging en entrsol in vm.
houtbewerkingslokaal

Afb. 60 Detail parketvloer vm.
houtbewerkingslokaal

Afb. 61 Overzicht vm. tekenzaal 1ste
verdieping voorgebouw

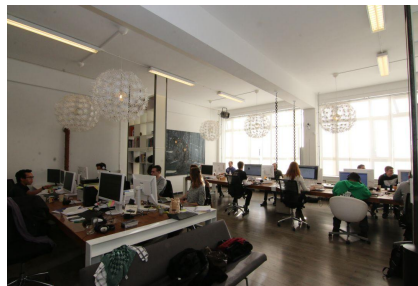
Afb. 62 Overzicht vm. tekenzaal 1ste
verdieping voorgebouw

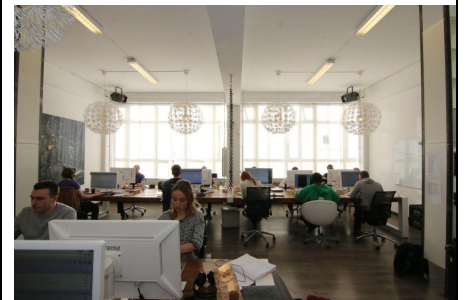
Afb. 63 Overzicht vm. tekenzaal 1ste
verdieping voorgebouw

Afb. 64 Berging en ladenkast vm.
tekenzaal 1ste verdieping voorgebouw

Afb. 65 Overzicht vm. tekenzaal 1ste
verdieping achtergebouw

Afb. 66 Overzicht vm. tekenzaal 1ste
verdieping achtergebouw

Afb. 67 Gangwand vm. tekenzaal 1ste
verdieping achtergebouw

Afb. 68 Gangraam vm. tekenzaal 1ste
verdieping achtergebouw

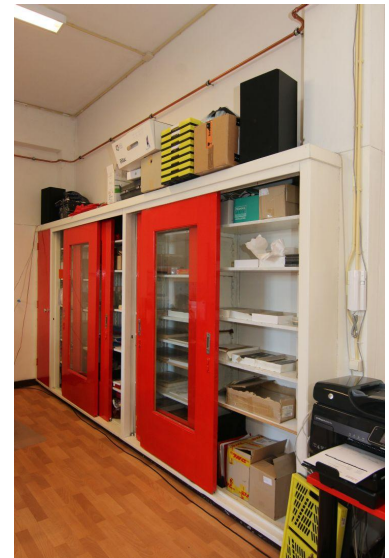
Afb. 69 Gangraam vm. tekenzaal 1ste
verdieping achtergebouw

Afb. 70 Overzicht vm. theorielokaal 1ste
verdieping achtergebouw

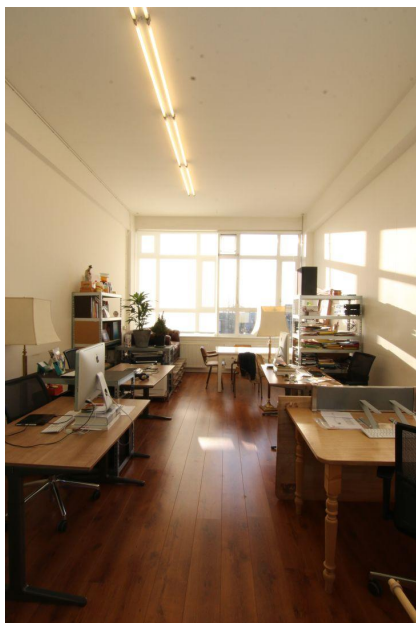
Afb. 71 Overzicht vm. theorielokaal 1ste
verdieping achtergebouw

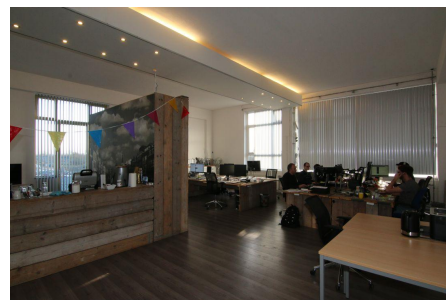
Afb. 72 Kast vm. theorielokaal 1ste
verdieping achtergebouw

Afb. 73 Stalen pui vm. berging 1ste verdieping achtergebouw

Afb. 74 Klein atelier in vm. tekenzaal 2de verdieping achtergebouw

Afb. 75 Overzicht vm. hoek tekenzaal 2de verdieping achtergebouw

Afb. 76 Verplaatste entreepui in vm. hoek tekenzaal 2de verdieping achtergebouw

Afb. 77 Verplaatste ladenkast in vm. hoek tekenzaal 2de verdieping achtergebouw

Afb. 78 vm. deur nooduitgang in vm. hoek tekenzaal 2de verdieping achtergebouw

VI BRONNEN

- Bouwtekeningen Bouwarchief gemeente Leiden (afb. 2,5,8 en 11)
- Bouwtekeningen Swieten Partners Architecten (afb.3,4,6,7,10 en 12)
- Fotocollectie Erfgoed Leiden en Omstreken (afb. 21,22,23,24,25 en 26)
- Fotocollectie Vereniging Oud Leiden (afb. 13,14,15,16,17,18,19 en 20)
- Architectuur en monumentengids Leiden, J. Dröge e.a. Leiden 1996
- 100 jaar Ambachtsschool, de Bruijn Leiden 1992
- Moderne Bouwkunst in Nederland nr. 12 Gebouwen voor middelbaar en hoger onderwijs Rotterdam 1934
- Het Wiebengacomplex Hergebruik en restauratie van de nijverheidsscholen in Groningen (1922-1923), W. de Jonge e.a. Rotterdam 2000

VII REDEN VOOR AANWIJZING

Door de Adviescommissie Cultuurhistorie Leiden te formuleren argumenten waarom dit object wel of niet monument zou moeten zijn.